

Saija Paavola

**MONIKULTTUURISET KOHTAAMISET
LASTENSUOJELUSSA LAPSEN FYYSISTÄ
KALTOINKOHTELUA EPÄILTÄESSÄ**
Kirjallisuuskatsaus

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Maaliskuu 2021

TIIVISTELMÄ

Saija Paavola: Monikulttuuriset kohtaamiset lastensuojelussa lapsen fyysistä kaltoinkohtelua epäiltäessä
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Sosiaalityön tutkinto-ohjelma
Maaliskuu 2021

Tutkielmani käsittelee maahanmuuttajalapsen ja hänen perheensä kohtaamista lastensuojelussa, kun epäilynä on lapseen kohdistunut fyysinen kaltoinkohtelu. Tutkielman tehtävänä on selvittää näihin kohtaamisiin liittyvät erityiskysymykset sekä sosiaalityöntekijöiden vastauskeinot niihin. Teoreettinen näkökulma tutkielmassani rakentuu kulttuurin ja monikulttuurisuuden käsitteiden avaamisesta sekä aiemmin tuotetusta tiedosta maahanmuuttajista lastensuojelussa. Teoreettisen näkökulman täydentää lapsen fyysisen kaltoinkohtelun ja siihen vastaamisen määrittäminen.

Tutkielmani on laadullinen review- tutkimus, eli kirjallisuuskatsaus. Aineisto koostuu kymmenestä vertaisarvioidusta tieteellisestä artikkelista. Artikkelit käsittelevät kielivaikeuksia ja kulttuurista puhumista sekä niiden kanssa työskentelyä lastensuojelussa. Lisäksi artikkelit keskittyvät vanhemmuuden haasteisiin uudessa kulttuurissa sekä maahanmuuttajaperheiden kokemuksiin sosiaalityöntekijöiden työskentelystä lastensuojelussa.

Keskeisinä tutkimustuloksina tutkielmassani nousivat esille kielelliset ja kulttuuriset erityiskysymykset. Kielellisiin erityiskysymyksiin liittyen tärkeäksi nousi mahdollisen kielimuurin huomioiminen ja siihen vastaaminen esimerkiksi tulkin avulla. Kulttuurisista erityiskysymyksistä tärkeiksi nousivat lastenkasvatukseen ja kaltoinkohtelun määrittelyyn liittyvät kulttuurierot sekä sosiaalityöntekijöiden osin puutteelliset kyvyt vastata näihin kulttuurieroihin. On kuitenkin tärkeää muistaa, että nämä erityiskysymykset eivät ole yksiselitteisiä, vaan niitä on pohdittava jokaisen lapsen ja perheen kohdalla yksilöllisesti. Maahanmuuttajalapsi ja hänen perheensä tulisi kohdata lastensuojelussa fyysistä kaltoinkohtelua epäiltäessä samalla tavalla kuin muutkin lapset ja perheet. Kohtaamisissa tulisi aina pyrkiä toimimaan lapsen edun mukaisesti. Tärkeää kuitenkin olisi, että sosiaalityöntekijät loisivat ympäristön, jossa maahanmuuttajaperheet saisivat tilanteensa selvittämiseen samanlaiset lähtökohdat, kuin ne perheet, joilla ei ole kielen tai kulttuurin tuomia erityispiirteitä tapaamisten taustalla.

Avainsanat: monikulttuurisuus, maahanmuuttajat, kielimuuri, kulttuurierot, lastensuojelu, fyysinen kaltoinkohtelu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1. JOHDANTO	4
2. MONIKULTTUURISUUS LASTENSUOJELUSSA JA KALTOINKOHTELU	5
2.1. Kulttuuri ja monikulttuurisuus	5
2.2. Maahanmuuttajat lastensuojelussa	7
2.3. Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu ja siihen vastaaminen lastensuojelussa	8
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	10
3.1. Katsaus tutkimusmenetelmään	10
3.2. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tehtävä	11
3.3. Aineisto ja aineiston keruu	11
3.4. Aineiston analyysi	13
3.5. Tutkimusetiikka.....	14
4. KIELELLISET ERITYISKYSYMYKSET	15
4.1. Kielimuuri	16
4.2. Tulkin kanssa työskentely	17
5. KULTTUURISET ERITYISKYSYMYKSET.....	19
5.1. Lastenkasvatukseen liittyvät kulttuuriset erot ja niiden käsittely.....	19
5.2. Sosiaalityöntekijöiden kyvykkyys kulttuurienväliseen kompetenssiin	21
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	22
LÄHTEET	26
LIITTEET	29

Taulukot

Taulukko 1. Artikkelien sisäänotto- ja poissulkukriteerit	12
---	----

1. JOHDANTO

Monikulttuurisuus on merkittävässä roolissa sosiaalityön eri kentillä, sillä asiakkaiden joukossa on eri maista ja kulttuureista tulevia henkilöitä. Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen monikulttuurisuutta sosiaalityössä, rajaten tutkimukseni sosiaalityön kentistä lastensuojeluun. Käsitelen monikulttuurisuutta maahanmuuttajalasten ja heidän perheidensä lastensuojelutapaamisten kautta, keskittyen niihin tapaamisiin, joissa on epäilyä lapsen kohdistunut fyysinen kaltoinkohtelu. Tutkin tarkemmin näiden kohtaamisten erityiskysymyksiä sekä sitä, kuinka sosiaalityöntekijät vastaavat näihin erityiskysymyksiin.

Maahanmuuttajia on Suomessa vielä suhteellisen vähän, mutta oletettavasti heidän osuutensa tulee kasvamaan tulevaisuudessa, mikä tulee kasvattamaan myös maahanmuuttajien osuutta lastensuojelun palveluissa (THL 2020). Esimerkiksi vuonna 2019 ulkomaalaistaustaisia on ollut Suomessa 423 494, eli 7,7 % koko väestöstä, kun taas vuonna 2014 vastaava luku on ollut 322 711, eli 5,9 % väestöstä. Vuoteen 2000 katsottaessa huomataan, että ulkomaalaistaustaisia on ollut vain 113 245, eli 2,2 % väestöstä. (Tilastokeskus 2019.) Luvuista voidaan havaita, että ulkomaalaistaustaisten määrä on kasvanut merkittävästi vuosien 2000 ja 2019 välillä. Näin ollen on tärkeää, että sosiaalityöntekijät osaavat kohdata myös eri kulttuurista tulevat asiakkaat. Lastensuojelussa myös käsitellään aina sensitiivisiä ja hyvin henkilökohtaisia aiheita ja asioita, jotka eivät ole helppoja. Tämän lisäksi monikulttuurisissa lastensuojelun kohtaamisissa esiintyy omia erityiskysymyksiään. Näitä voivat esimerkiksi olla ymmärtämisvaikeudet liittyen muun muassa kieleen, kulttuuriin ja valtakuntien toimintaan (Anis 2008b, 6). Monikulttuurisissa lastensuojelun kohtaamisissa syntyy tiettyjä reunaehtoja, vaikka lastensuojelussa kohdellaankin aina lasta ja perhettä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaan (THL 2020). Nämä asetelmat voivat haastaa sosiaalityöntekijän työtä ja ammattitaitoa.

Tätä sensitiivistä aihetta on tärkeää tutkia, jotta ilmiötä ja siihen liittyviä haasteita voidaan ymmärtää. On myös eri maissa tuotettua tutkimuksellista näyttöä siitä, että keskimäärin maahanmuuttajalapsiin kohdistuu valtaväestöön kuuluvia lapsia useammin lastensuojelutoimenpiteitä (Anis 2008b, 47). Tutkimuksen myötä ilmiöstä saadaan tietoa ja voidaan vaikuttaa käytäntöihin sekä ongelmien ennaltaehkäisyyn. Lisäksi tutkimuksen avulla voidaan kehittää monikulttuuristen lasten ja heidän perheidensä saamaa apua lastensuojelussa. Aiheen merkittävyyttä tutkimuksen kannalta lisää myös se, että monessa löytämässäni tutkimuksessa nousi esiin tarve jatkotutkimuksille. Monikulttuurista työtettä vaaditaan jokaisella sosiaalityön osa-alueella, mikä myös osaltaan lisää aiheen tärkeyttä.

Sosiaalityön osa-alueiden lisäksi monikulttuurista ymmärrystä tarvitaan toimimisessa yhteiskunnan eri tasoilla, joten ilmiön tunnistaminen ja siihen vastaaminen on tärkeää. Arkipäivän rasismien tiedostaminen ja siihen liittyvien työmenetelmien kehittäminen on yksi lastensuojelun haasteista (Anis 2008b, 7). Tiedon lisäämisen avulla saadaan vähennettyä myös erilaisia haitallisia ennakkoluuloja, joita sosiaalityöntekijöillä ja yleisesti ihmisillä saattaa pahimmillaan olla.

Seuraavaksi siirryn avaamaan tutkielman teoriataustaa, jonka jälkeen keskityn tutkimuksen toteutuksen kuvaamiseen. Tämän jälkeen käsitelen tutkimuksen tulokset kahdessa eri osiossa. Lopuksi esittelen vielä tuloksien pohjalta syntyneet johtopäätökset.

2. MONIKULTTUURISUUS LASTENSUOJELUSSA JA KALTOINKOHTELU

Tässä kappaleessa avaan tutkielmani kannalta keskeiset käsitteet sekä teoreettiset viitekehykset. Aloitan tutkimalla kulttuurin ja monikulttuurisuuden käsitteitä, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan maahanmuuttaja- käsitettä sekä maahanmuuttajia lastensuojelussa. Lopuksi tarkastelen vielä sitä, mitä lapsen fyysisellä kaltoinkohtelulla tarkoitetaan sekä kuinka lastensuojelussa siihen vastataan.

2.1. Kulttuuri ja monikulttuurisuus

Kulttuuri käsitteenä on muuttuva ja se on saanut uusia muotoja ajan saatossa. Nykytiedon valossa kulttuurit koostuvat monien eri kulttuureiden piirteistä sekä kulttuurisista malleista. Tämä johtuu ainakin osittain maailmanlaajuisesta muuttoliikkeestä, jonka myötä kulttuurit ovat sekoittuneet keskenään. (Katisko 2016, 179.) Kulttuuri voidaan kuitenkin usein määritellä sosiaalisesti jaetuiksi näkemyksiksi tiedosta ja kokemuksista. Terminä se sisältää sosiaalisia käytäntöjä tuottavia merkityksiä sekä käytäntöjä, joita nämä merkitykset ohjaavat. Tärkeimpiä kulttuuria tuottavia identiteetin lähteitä ovat kieli, uskonto sekä erilaiset arkipäivän käytännöt ja traditiot. (Anis 2008b, 19.) Yksilöitä kulttuurin jäsenenä ei voida nähdä irrallisina osina yhteisöstä ja yhteiskunnasta. Ihmiset ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa usean eri kulttuurin kanssa ja suhde omaan ja muihin kulttuureihin rakentuu tässä vuorovaikutuksessa. (Katisko 2016, 179.) Kulttuuri on ymmärretty tutkielmassani näiden tietojen pohjalta erilaisiksi merkityksiksi ja käytännöiksi, joihin liittyvät myös kulttuuria tuottavat identiteetin lähteet. Koska olen itse elänyt suomalaiselle kulttuurille altistuneena, myös tässä tutkielmassa käsitän valtakulttuuria tuottavat merkitykset ja käytännöt suomalaisen kulttuurin mukaan. En erittele tutkielmassani kulttuureita sen tarkemmin, vaan pääpaino on niissä

erityispiirteissä, jotka syntyvät eri kulttuureiden välisissä kohtaamisissa, eli monikulttuurisissa kohtaamisissa.

Käsitteenä monikulttuurisuudella voidaan tarkoittaa ”useaan kulttuuriin liittyvää tai usean kulttuurin piirteitä sisältävää asiaa” (Katisko 2016, 180). Monikulttuurisen sosiaalityön käsitteeseen taas sisältyy ajatus erojen monipuolisuudesta. Kulttuurin lisäksi eroja tuottavat muun muassa kieli, uskonto ja erilaiset yksilölliset sekä yhteisölliset kokemukset. Nämä erot vaikuttavat sosiaalityön asiakkaiden ja sosiaalityöntekijöiden tulkintoihin sosiaalityön kohtaamisissa. (Anis 2012, 321.) Monikulttuuriseen sosiaalityöhön sisältyy myös kaksoisvaatimus, kun tulisi antaa tasa-arvoista kohtelua, mutta samalla tulisi myös huomioida eroja. Sosiaalityössä tämä tarkoittaa tasapainoilua hyväksytyjen erojen ja moninaisuuksien sekä ehdottomien universaalien arvojen välillä. Esimerkkinä tästä voidaan mainita väkivalta, johon tulee puuttua universaalien arvojen edellyttämänä. (Anis 2008b, 100–101.) Tässä tutkielmassa käsitän monikulttuurisuuden eri kulttuurista tulevan maahanmuuttaja-asiakkaan ja valtakulttuurista tulevan sosiaalityöntekijän välillä syntyvänä tilana.

Sosiaalityön monikulttuurisissa kohtaamisissa kulttuurienvälinen kompetenssi on tärkeää sosiaalityöntekijälle. Kulttuurienvälinen kompetenssi tarkoittaa yksilön kykyä sopeuttaa omaa käytöstään kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa vaaditulla tavalla. Tällöin tilannetta on tarkasteltava omaa kulttuurista näkökulmaa laajemmin ja ymmärrettävä myös muiden kulttuurien vakiintuneita käytöstapoja. (Katisko 2016, 181.) Kulttuurienvälinen kompetenssi voidaan jakaa kolmeen henkilökohtaiseen erityispiirteeseen, jotka ovat antirasistiset käytännöt ja asenteet, kyky ja halukkuus itsereflektioon sekä kulttuurinen tietoisuus (Sawrikar 2017, 187–191). Kulttuurienvälinen kompetenssi sisältää lisäksi ajatuksen yksilöstä alttiina jatkuvalla kulttuurien väliselle vuorovaikutukselle, johon liittyy olennaisesti myös kieleen liittyvä ulottuvuus (Katisko 2016, 184). Jotta maahanmuuttajasosiaalityö olisi monikulttuurista sosiaalityötä, tarvitaan erojen huomioimista ja joustavia vuorovaikutustaitoja. Näihin toimintatapoihin tulisi sisällyttää myös kulttuurista tietoisuutta. Lisäksi tarvitaan valtasuhteiden ja asiakkaita koskevan vähemmistönäkökulman ymmärtämistä. (Anis 2008b, 99.) Monikulttuurisuus ei sosiaalityössäkään kuitenkaan vaadi kaiken hyväksyntää kulttuuriin vedoten. Tärkeäksi nousee eri kulttuureista tulevien asiakkaiden taustojen ymmärtäminen sekä halukkuus edistää vuoropuhelua ja etsiä yhdessä asiakkaan kanssa molemminpuolisesti toimivia toimintatapoja. Kulttuuriin liittyen on tärkeää muistaa, että asiakas itse on oman kulttuurinsa asiantuntija. Myös sen myöntäminen, että kaikissa kulttuureissa on joitakin haitallisia piirteitä, on tärkeää. (Anis 2008a, 49.)

2.2. Maahanmuuttajat lastensuojelussa

Maahanmuuttaja on yleiskäsite henkilölle, joka on muuttanut maasta toiseen. Käsite viittaa yleensä henkilöihin, jotka ovat syntyneet ulkomailla. Perusteita toiseen maahan muuttamiselle voi olla useita, esimerkiksi perhesyyt, työ, opiskelu tai lähtömaan tilanteesta johtuva pakolaisuus. (THL 2020.) Käsite on saanut myös negatiivisia piirteitä, sillä se asettaa hyvinkin erilaisia ihmisiä saman käsitteen alle. Lisäksi käsite sisältää ajatuksen ”meistä” ja ”toisista”. Käsitteeseen liittyy myös epäselvyys siitä, milloin henkilö lakkaa olemasta maahanmuuttaja (Anis 2008b, 24.) Käsitteenä maahanmuuttaja on siis melko hankala ja sitä on käytettävä harkiten. Olen kuitenkin tässä tutkielmassa päätenyt maahanmuuttaja- käsitteen käyttämiseen, koska käsitettä esiintyi tutkielman pohjalla olevissa artikkeleissa yleisesti. Artikkeleissa keskityttiin lähinnä maahanmuuttajiin, jotka eivät olleet asuneet vielä kovin kauaa uudessa kotimaassaan, jolloin maahanmuuttaja- käsite voidaan nähdä vielä perustelluksi. Lisäksi maahanmuuttaja- käsitettä käytetään Suomessa viranomaispalveluissa laajalti, joten koen käsitteen olevan melko turvallinen käytettäväksi. Olen myös päätenyt maahanmuuttaja- käsitteeseen käytännöllisistä syistä. En keskity tutkielmassani yhteen tiettyyn kulttuuriryhmään, koska haluan selvittää yleisesti muusta kuin valtakulttuurista tulevien henkilöiden kohtaamisten erityispiirteitä lastensuojelussa. Maahanmuuttajat eivät ole yhtenäinen ryhmä, mutta heille on yhteistä kokemus maahanmuuttajana olemisesta (THL 2020). Tämän vuoksi yleinen maahanmuuttaja- käsite on käytännöllinen tutkielmani kannalta, sillä se mahdollistaa tarkastelun haluamastani näkökulmasta.

Maiden välisen maahanmuuton yleistyttyä maailmanlaajuisesti, kansalliset lastensuojelujärjestelmät ovat kohdanneet haasteita vastatessaan maahan muuttaneiden lasten ja perheiden tarpeisiin ja huoliin. Haasteet liittyvät esimerkiksi kielitaitoon, puuttuvaan tietoon eri kulttuurisista ja sosiaalisista näkökulmista sekä maan yleisistä käytännöistä. Erityisesti haasteet saattavat sisältää ristiriitoja lasten kasvatuksesta, lapsen roolista perheessä ja lapsen oikeuksiin liittyvistä aatteista ja uskomuksista. Tutkimuksista saatujen tulosten mukaan näissä tilanteissa tulisi ottaa huomioon myös maahanmuuton vaikutukset, perheen sosioekonominen asema ja tarve kattavaan kulttuuriseen käsitykseen lapsista ja perheistä. (Barn ym. 2014, 5–6.) Erityisesti lastensuojelussa haasteet ilmenevät tilanteissa, joissa lapsen etua arvioitaessa vanhempien kulttuuri ja lapsen omat toiveet eivät kohtaa. Ammattiauttamisen ideaa ei välttämättä ole helppoa ymmärtää, jos on tottunut elämään yhteisöllisissä kulttuureissa. (Anis 2008b, 99–100.) Yhteisöllisissä kulttuureissa eläneillä on saattanut olla ajatuksena se, että yhteisön jäsenet auttavat tarvittaessa perhettä ammattiauttajien sijasta. Lastensuojelun monikulttuurisissa kohtaamisissa on huomioitava, että käsitykseen lastensuojelusta vaikuttavat esimerkiksi kulttuuriset, kielelliset ja uskonnolliset tekijät. Yhteisen kielen puuttuessa, on yhteistyö ammattitaitoisen tulkin

kanssa tärkeää. On myös huomioitava, että joissakin yhteisöissä lastensuojelun asiakkuus saattaa tarkoittaa kunnian menetystä tässä yhteisössä. (Anis 2008b, 49.)

Maahanmuuttaja-asiakkaat, joilla on rajallinen kielitaito, voivat kohdata kommunikaatioon liittyviä muureja palveluissa. Näiden kommunikaatiovaikeuksien myötä kyky tehdä informoituja päätöksiä koskien heitä itseään ja heidän lapsiaan voi vaarantua. Tästä voi koitua vakavia seurauksia perheelle. (Alaggia & Maiter & Jenney 2017, 1.) Kielitaitoon liittyvissä haasteissa tulkit ovat usein tärkeä osa vuorovaikutustilannetta. Lastensuojelun tapaamisissa käsitellään perheen sisäisiä asioita, jotka usein ovat myös hyvin arkaluontoisia. Tämän myötä tulkin kanssa työskentelyssä tulee kiinnittää erityistä huomiota sensitiivisyyteen ja tilanteessa toimimiseen. Tulkkia käytetään tietenkin vuorovaikutustilanteen helpottamiseksi, mutta joskus tulkki voi jopa vaikeuttaa asiakastyön prosessia. (Anis 2008b, 65.) Syitä tähän voivat olla esimerkiksi epätarkka kääntäminen, sensitiivisyyden puute ja tulkkien kulttuuriset ennakkoluulot. Joskus myös perhe voi vastustaa tulkin käyttöä vedoten luottamuksellisuuteen tai toivoa oman lapsen toimimista tulkkina. (Sawrikar 2017, 137–141.)

2.3. Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu ja siihen vastaaminen lastensuojelussa

Lapsen kaltoinkohtelulla viitataan vanhempien, huoltajan tai muun aikuisen lapsen kohdistamaan käytökseen, joka aiheuttaa psyykkistä tai fyysistä haittaa tai merkittävän riskin haitoille. Yleisesti lapsen kaltoinkohtelu jaetaan fyysiseen pahoinpitelyyn, henkiseen kaltoinkohteluun, laiminlyöntiin, seksuaaliseen hyväksikäyttöön sekä perheväkivallalle altistumiseen. (Healey 2018, 1.) Henkinen kaltoinkohtelu voi tarkoittaa lapsen tarpeiden kieltämistä ja lapsen sosiaalisten suhteiden tai sosiaalisen kehityksen häiritsemistä esimerkiksi eristämällä lasta. Lisäksi henkiseen kaltoinkohteluun voi sisältyä verbaalista loukkaamista sekä lapsen emotionaalisen kasvun tukahduttamista. (Healey 2018, 2.) Lapsen fyysinen pahoinpitely taas viittaa tahalliseen fyysisen voiman käyttöön, jonka tuloksena lapsi vahingoittuu, vaikka aikuisella ei välttämättä ole tarkoitus vahingoittaa lasta (Healey 2018, 2). Lapsen fyysisellä laiminlyönnillä tarkoitetaan niiden olosuhteiden laiminlyömistä, jotka nähdään välttämättöminä lapsen fyysiselle hyvinvoinnille, kuten ruoan tarjoaminen lapselle (Healey 2018, 3). Näiden tietojen pohjalta käsittelen fyysisen kaltoinkohtelun tutkielmassani fyysisenä pahoinpitelynä sekä fyysisenä laiminlyöntinä.

Lapsen kaltoinkohteluun liittyy myös yleisiä riskitekijöitä, joita ovat esimerkiksi kulttuuriset uskomukset ja arvot, naapurusto ja yhteisö, perheympäristö sekä yksilön omat ominaisuudet ja

kehitysvaiheet (Healey 2018, 15). Yksi merkittävistä riskitekijöistä on myös perheen huono taloudellinen tilanne (Maiter ym. 2018, 35). Lapsen kaltoinkohtelua määritettäessä on huomioitava tiettyjä asioita, kuten se, että käsitykset lapsen kaltoinkohtelusta vaihtelevat kulttuuristen arvojen ja uskomusten myötä, sillä joissain kulttuureissa väkivaltaiseksi koettu käytös voi olla jossain toisessa kulttuurissa hyväksyttyä. Esimerkkinä voidaan mainita lapsen ruumiillinen kuritus. (Healey 2018, 1.) Vuonna 2010 kuritusväkivalta oli kielletty lailla Suomen lisäksi vain 24 muussa valtiossa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 31). Tämä luo eroja hyväksyttäviksi koetuille kasvatukseenkeinoille.

Lastensuojelussa lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen voi olla hankalaa työntekijöille, sillä usein heillä on vain epäily asiasta. Kaltoinkohteluun puututaan lastensuojelussa lastensuojelutarpeen arvioimispyynnön tai lastensuojeluilmoituksen myötä. (Inkilä, Helminen, Aalto & Paavilainen 2016, 206.) Fyysistä väkivaltaa epäiltäessä lastensuojelusta on myös tehtävä rikosilmoitus poliisille (Pösö 2011, 117). Lapsen kaltoinkohtelu voi tulla lastensuojelun tietoon eri tahoilta, kuten yhteisön jäseniltä, toisilta ammattilaisilta, lapselta itseltään, lapsen vanhemmilta tai muilta sukulaisilta (Healey 2018, 27). Kun lastensuojeluasia on tullut vireille, tulee lastensuojelun työntekijän arvioida välittömästi tarve lapsen mahdolliselle kiireelliselle sijoitukselle. Ennen kiireelliseen sijoitukseen liittyvien päätösten tekemistä, sosiaalityöntekijän tulee selvittää lapsen sekä hänen huoltajansa mielipide ja käsitys asiasta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 39 a §.) Lisäksi on tehtävä palvelutarpeenarviointi yhteistyössä lapsen ja hänen läheisensä kanssa enintään kolmessa kuukaudessa asian vireille tulosta. Näin selvitetään, onko lapsen tilanteessa tarvetta tukeen. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36 §.) Sosiaalityöntekijän tulee arvioida lapsen luona vallitsevia kasvuolosuhteita. Tämän lisäksi on arvioitava lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien huoltajien tai muiden henkilöiden kykyä huolehtia tehtävästään. (Lastensuojelulaki 417/2007, 26 §.) Lastensuojelun keskeisiin periaatteisiin kuuluu lapsen myönteisen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen. Tarvittaessa on myös tuettava lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä siinä. Lapsen etu on aina ensisijaisesti otettava huomioon lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja ylipäättään lastensuojelua toteutettaessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.) Kun lapsen etua arvioidaan, on kiinnitettävä huomiota muun muassa tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamiseen, mahdollisuuteen saada ymmärrystä sekä turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden turvaamiseen (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 5 §). Lisäksi lapsen etua arvioitaessa on otettava huomioon lapsen kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan turvaaminen (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §).

Tavat suojella lapsia pahoinpitelyltä ja kaltoinkohtelulta vaihtelevat eri yhteiskunnissa. Länsimaisissa yhteiskunnissa lapsikeskeinen suuntautuminen on nousussa, ja siinä lapsi nähdään yksilönä, jolla on tietyt oikeudet ja tarpeet. Tämä suuntautuminen täydentää kahta perinteistä suuntautumista, jotka ovat perhepalveluun ja lastensuojeluun orientoituneet suuntautumiset. Perhepalveluun orientoituneen suuntauksen ajatus on siinä, että lastensuojelujärjestelmän tulisi tarjota palveluita, jotka estävät tilanteen pahenemisen ja siten vähentävät sijoituksia kodin ulkopuolella. Lastensuojeluun orientoituneessa suuntautumisessa keskitytään taas tilanteeseen puuttumiseen silloin, kun lapsella on todellinen riski vahingoittua. (Barn, Kriz, Pösö & Skivenes 2014, 2.) Lastensuojelussa pyritään aina ensin tarjoamaan avohuollon toimenpiteitä, joihin kuuluvat psykososiaaliset, taloudelliset ja käytännölliset tukimuodot, jotka usein toteutetaan lapsen yhteisössä (Pösö 2011, 118). Tukitoimina voidaan järjestää esimerkiksi tukea lapselle ja perheelle ongelmatilanteen selvittämiseen, rahallista tukea lapsen koulunkäyntiin, tehostettua perhetyötä sekä muita palveluita ja tukitoimia, jotka tukevat lasta ja perhettä (Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §). Lapsi voidaan myös sijoittaa kodin ulkopuolelle tilapäisesti kiireellisellä sijoituksella, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai avohuollon sijoituksena perheen kanssa sopien, mikäli avohuollon toimenpiteet eivät ole sopivia tai riittäviä. (Pösö 2011, 118–119). Viimesijaisena tukitoimena on huostaanotto. Huostaanoton järjestämiseen ryhdytään, jos aiemmat toimenpiteet eivät ole toteuttaneet lapsen edun mukaista huolenpitoa tai ne ovat olleet riittämättömiä (Lastensuojelulaki 417/2007, 40 §).

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1. Katsaus tutkimusmenetelmään

Tutkielmani on tyypiltään laadullinen review- tutkimus eli kirjallisuuskatsaus. Review- tutkimuksen päämääränä on luoda yhteenveto, yleiskatsaus tai tiivistelmä valitusta aihepiiristä (Kallio 2006, 19). Review- tutkimus voidaan myös ymmärtää kriittisenä arviona ja kartoituksena valitun aihepiirin sisällä tehtyihin tutkimuksiin (Kallio 2006, 20). Sille on luonteenomaista soveltaa aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja niistä noussutta tietoa aineistona. Varsinaista omaa empiiristä aineistoa ei tutkimuksessa käytetä, vaan se koostuu muiden kokemukseräisestä aineistosta. Review- tutkimuksessa tarkoituksena onkin rakentaa synteesi aiemmin julkaistujen tutkimusten analysoinnin pohjalta. (Kallio 2006, 21.) Kirjallisuuskatsaus on tehokas, kun halutaan syventää tietoa aiemmin tutkituista tiedoista ja tuloksista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 138). Kirjallisuuskatsaukseen kuuluvat vaiheet ovat tutkimuskysymyksen rajaaminen, hakumetodien määrittäminen ja tiedon hakeminen

näiden metodien avulla, sisäänotto- ja poissulkukriteereiden asettaminen sekä tuloksien raportointi (Crisp 2015, 287). Lopuksi kirjallisuuskatsauksessa esitetään vielä syntyneet johtopäätökset.

Laadullisen review -tutkimuksen mukaisesti tässä tutkielmassa on tavoitteena luoda yleiskatsauksellinen kokonaiskuva valitsemastani aiheesta noudattaen kirjallisuuskatsaukseen kuuluvia vaiheita.

3.2. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tehtävä

Selvitin tutkielmassani maahanmuuttajalapsen ja hänen perheensä kohtaamista lastensuojelussa, kun epäilynä on lapsen fyysinen kaltoinkohtelu. Tutkimuskysymyksekseni muodostui:

Kuinka maahanmuuttajalapsi ja hänen perheensä tulisi kohdata lastensuojelussa fyysistä kaltoinkohtelua epäiltäessä?

Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, mitä erityiskysymyksiä tähän liittyy monikulttuurisuuden myötä ja kuinka sosiaalityöntekijät vastaavat näihin erityiskysymyksiin. Erityiskysymyksillä tässä tekstissä tarkoitetaan piirteitä, jotka eroavat tyypillisistä toimintatavoista. Tarkastelin asiaa sosiaalityöntekijöiden toiminnasta käsin, eli toin esille sosiaalityöntekijöiden toiminnan ja työskentelyn kannalta tärkeät erityiskysymykset sekä vastauskeinot. Koska tutkimuksen kohteena ovat maahanmuuttajaperheet, oli monikulttuurisuuden lisäksi otettava huomioon myös maahanmuuttokokemus ja sen vaikutukset tapaamisiin. Keskityin yleisesti näihin monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttokokemuksesta kumpuaviin erityiskysymyksiin ja niihin vastaamiseen maahanmuuttaja-asiakkaiden kautta, jonka takia en rajannut asiakasperheitä tiettyjen kulttuurien mukaan. Rajasin tutkimustehtävän käsittämään koko perhettä pelkän lapsen sijasta, sillä lapsen turvallisen kasvuympäristön takaamiseksi tulisi keskittyä koko perheen auttamiseen. Koin tärkeäksi lähteä selvittämään sitä, onko sosiaalityöntekijöillä lastensuojelussa tarpeeksi monikulttuurisuuteen liittyvää tietoa ja osaamista, kun kyseessä on erittäin sensitiivinen aihe, eli epäily lapsen fyysisestä kaltoinkohtelusta.

3.3. Aineisto ja aineiston keruu

Aloitin tiedonhaun syksyllä 2020 kokeilemalla eri hakusanoja Andor- hakupalvelussa. Käytin tiedonhaussa Andorin lisäksi ProQuest- tietokantaa. Hakusanoina käytin muun muassa ”child

maltreatment”, ”child abuse”, ”multicultural”, ”child protection”, ”immigrant”, ”monikulttuurisuus” ja ”lastensuojelu”. Suosin englanninkielisiä hakusanoja, sillä aiheistani löytyi melko vähän suomenkielisiä tutkimuksia. Näistä hakusanoista tein erilaisia taivutuksia ja yhdistelmiä, joilla löysin valitsemani artikkelit. Hakutuloksia tuli 6 251. Lähdin käymään artikkeleita läpi niiden otsikoiden osuvuuden mukaan. Paljon artikkeleita löytyi myös hyväksi havaitun artikkelin lähdeluettelosta, ja tällä tavalla löysin suurimman osan artikkeleista.

Aluksi artikkeleita aineistoni pohjaksi oli hieman yli 20. Taulukossa 1. esitettyjen sisäänotto- ja poissulkukriteereiden jälkeen aineistooni jäi kymmenen artikkelia. En ottanut aineistoon mukaan artikkeleita, joissa keskityttiin jonkin tietyn yhteisön jäseniin ja heidän kulttuuriin tapoihinsa. Koen, että nämä eivät olisi sopineet tutkielmani pohjaksi, koska keskityn tapaamisissa huomioitaviin erityiskysymyksiin yleisesti. Rajasin artikkeleita myös sillä perusteella, että niissä käsiteltiin lapsen kohdistunutta fyysistä kaltoinkohtelua tai epäilyä siitä. Tämä ilmeni artikkeleissa joko lapsen kohdistuneena väkivaltana tai laiminlyöntinä, tai niiden epäilynä. Kaikissa artikkeleissa ei kuitenkaan ollut tilastoitu syytä lastensuojelun väliintulolle. Valitsin artikkelit silti, koska niissä oli nähtävissä samoja piirteitä, kuin niissä artikkeleissa, joissa fyysinen kaltoinkohtelu oli mainittu.

Taulukko 1. Artikkelien sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Vertaisarvioitu	Ei vertaisarvioitu
Käsittelivät lapsen fyysistä kaltoinkohtelua	Eivät käsitelleet lapsen fyysistä kaltoinkohtelua
Käsittelivät maahanmuuttajia/kulttuureja yleisellä tasolla	Käsittelivät tietyn maalaisia/tiettyä kulttuuria
Englanninkielinen	Jollain muulla kielellä
Saatavilla kokonaan ilmaiseksi verkossa	Osittain saatavilla/maksumuurin takana verkossa
Julkaistu vuonna 2005 tai sen jälkeen	Julkaistu ennen vuotta 2005
Empiirinen tutkimus	Kirjallisuuskatsaus tai muu ei-empiirinen tutkimus

Aineistoni koostuu kymmenestä vertaisarvioidusta artikkelista (ks. liite 1). Artikkelien tutkimukset on tehty Kanadassa, Suomessa, Yhdysvalloissa, Norjassa, Iso-Britanniassa, Australiassa, Saksassa, Ruotsissa sekä Tanskassa. Tutkimukset ovat tyypiltään kvalitatiivisia tutkimuksia. Kahdessa tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivisten metodien lisäksi myös kvantitatiivisia metodeja.

Artikkeleissa on tutkittu sekä sosiaalityöntekijöitä että asiakkaita. Viidessä artikkelissa kohderyhmänä ovat sosiaalityöntekijät ja kahdessa artikkelissa kohderyhmänä ovat asiakkaat. Kolmessa artikkelissa kohderyhmänä ovat kummatkin, sosiaalityöntekijät sekä asiakkaat. Artikkelit käsittelevät kielivaikeuksia ja kulttuurista puhumista sekä niiden kanssa työskentelyä lastensuojelussa. Lisäksi artikkelit keskittyvät vanhemmuuden haasteisiin uudessa kulttuurissa sekä maahanmuuttajaperheiden kokemuksiin sosiaalityöntekijöiden työskentelystä lastensuojelussa. Koin tärkeäksi valita aineistoon artikkeleita, joissa on kohderyhmänä sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös asiakkaita. Näin pystyn tuomaan esille myös niitä tärkeitä ja huomionarvoisia erityiskysymyksiä, joita asiakkaat toivoisivat sosiaalityöntekijöiden huomioivan työskentelyssään ja toiminnassaan.

Artikkeleissa asiakkaista on käytetty käsitteitä ”immigrant”, ”refugee”, ”minority ethnic”, ”racialized families” sekä ”ethnic minority”. Artikkeleissa on käsitelty asioita samalla tavalla riippumatta siitä, mitä näistä käsitteistä on käytetty. Lisäksi kaikki nämä käsitteet menevät ainakin tietyiltä osin maahanmuuttaja- käsitteen alle. Käytännön syistä ja näihin vedoten, käytin käsitettä ”maahanmuuttaja” viitatessani aineistossa esiintyviin asiakkaisiin. Sosiaalityöntekijöistä on artikkeleissa käytetty termejä ”social worker”, ”child protection worker”, ”child welfare worker”, ”child protection practitioner” sekä ”caseworker”. Eri termeistä huolimatta, kaikkien on esitetty tekevän samantyyppistä lastensuojelutyötä. Päädyin tässä tutkielmassa käyttämään käsitteitä ”sosiaalityöntekijä” tai ”työntekijä”.

3.4. Aineiston analyysi

Olen käyttänyt tutkielmassani analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Kirjallisuuskatsauksessa sisällönanalyysi toimii apuvälineenä aineiston järjestämiselle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 140). Se on yksi perusanalyysimenetelmistä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen muodoissa. Sisällönanalyysi voi olla aineisto- tai teorialähtöistä. Aineistolähtöisessä analyysissä aineisto käydään läpi ja samalla erotetaan kiinnostuksenkohteena olevat asiat (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Aineistosta poimittavat analyysiyksiköt määräytyvät tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuksen tehtävän mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108). Tämä johtaa siihen, että aineistosta voi nousta esille yllättäviäkin tuloksia. Kiinnostavien ja olennaisten asioiden löydyttyä ne luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään, jonka jälkeen kirjoitetaan yhteenveto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103–104). Aineistolähtöisessä analyysissä tietoa analysoidaan niin, että sitä ei yritetä sovittaa valmiina oleviin kehyksiin (Braun & Clarke 2006, 83). On kuitenkin huomioitava, että tutkija ei voi

koskaan vapauttaa itseään kokonaan teoreettisista ja tietoteoreettisista sitoumuksista, eikä tietoa analysoida ”tietoteoreettisessa tyhjiössä” (Braun & Clarke 2006, 84).

Aineiston ryhmittelyssä päädyin hyödyntämään teemoittelua. Teemoittelussa tarkoituksena on jakaa ja ryhmitellä aineisto eri aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105). Sen avulla saadaan tunnistettua, analysoitua ja raportoitua aineiston sisäisiä teemoja. Teemoittelun myötä aineisto saadaan järjesteltyä ja kuvailtua melko yksityiskohtaisestikin. On kuitenkin huomioitava, että teemoittelu ei ole yksiselitteinen, eikä sen toteuttamiselle ole vain yhtä selkeää toimintatapaa. (Braun & Clarke 2006, 79.)

Aloitin aineiston läpikäymisen lukemalla kaikki artikkelit läpi ja taulukoimalla niiden keskeiset tiedot taulukkoon (ks. liite 1). Tämän jälkeen luin artikkeleita läpi useampaan kertaan ja samalla muodostin kokonaiskuvaa niistä. Sisällönanalyysin mukaisesti erittelin artikkeleista tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset asiat, eli aiheet liittyen fyysiseen kaltoinkohteluun ja sosiaalityöntekijöiden toimintaan näissä tilanteissa. Koska käytin analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia, nämä oleelliset asiat määrittyivät puhtaasti vain tutkimuskysymyksen ja tutkimustehtävän mukaan. Kun nämä keskeiset asiat löytyivät, aloin etsimään niistä toistuvia teemoja. Huomasin, että artikkeleissa nousi selkeästi esiin kielellisiä sekä kulttuurisia piirteitä. Näiden lisäksi havaitsin maahanmuuttokokemukseen liittyviä piirteitä, mutta niitä ei loppujen lopuksi ollutkaan tarpeeksi oman pääteeman muodostamiseksi, vaan ne sisältyivät kulttuuriin piirteisiin. Kahdeksi pääteemaksi muodostui siis kielelliset ja kulttuuriset erityiskysymykset. Seuraavaksi siirryin teemoittelemaan näiden kahden pääteeman alla olevia teemoja vielä tarkemmin. Kielellisten erityiskysymysten alta esille nousivat yleisesti kielimuuriin liittyvät aiheet sekä tulkin käyttöön liittyvät erilaiset huomiot. Näistä muodostui kielellisten erityiskysymysten alakohtia. Kulttuuristen erityiskysymysten alta esiin nousivat selkeästi lastenkasvatukseen liittyvät kulttuurierot sekä niiden vaikutukset fyysiseen kaltoinkohteluun ja sen määrittelyyn. Esille nousi myös sosiaalityöntekijöiden kyvykkyys kulttuurienväliseen kompetenssiin työskentelyssään. Näistä syntyi kulttuuristen erityiskysymysten kaksi alakohtaa.

3.5. Tutkimusetiikka

Olen tutkielmaa tehdessäni pohtinut myös tutkimusetiikkaa ja kiinnittänyt siihen huomiota. Sen toteuttamiseksi olen noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 151) kirjoittavat hyvän tieteellisen käytännön tekijöiksi asianmukaiset viittaukset aikaisempiin

tutkimustuloksiin, tulosten täydellisen kirjaamisen sekä tutkimustulosten ja hyödynnettyjen menetelmien huolellisen raportoinnin.

Lisäksi olen valinnut tutkielman aiheen puhtaan kiinnostuksen myötä. Itselläni ei ole henkilökohtaista kokemusta aiheesta, jolloin sen tutkiminen objektiivisesti onnistuu helpommin. Olen myös pyrkinyt kirjoittamaan aiheesta sensitiivisesti. Tiedostan aiheeni olevan melko herkkä, sillä maahanmuuttajiin voi kohdistua muuta väestöä herkemmin erilaisia olettamuksia, yleistyksiä sekä suoranaista rasismia ja syrjintää. Myös lapsen fyysinen kaltoinkohtelu on herkkä aihe ja tämäkin on huomioitava aihetta käsiteltäessä, varsinkin kun se on yhdistetty monikulttuurisuuden kanssa. Tiedostan, että kulttuureista kirjoitettaessa on oltava varovainen, sillä itselläni ei ole kunnollista kokemusta muusta kuin omasta kulttuuristani.

Nämä eettistä pohdintaa vaativat huomiot olen pyrkinyt ratkaisemaan omalla toiminnallani. Tutkielmassa esiintyvät väitteet ja ilmiöt olen pohjannut luotettaviin lähteisiin ja myös oman pohdintani olen rakentanut näiden lähteiden pohjalta. Olen myös tutustunut aiheeseen huolellisesti ennen kirjoittamisen aloittamista. Lähteet olen kerännyt lähinnä yliopiston kirjaston tietokannoista, jotka koen luotettaviksi. Jotkut lähteet ovat peräisin organisaatioiden sivuilta, mutta olen ollut niissäkin tarkkana ja ottanut niitä vain luotettavilta organisaatioilta. Lisäksi olen pohtinut tarkkaan sitä, mitä ja kuinka kirjoitan eri asioista tutkielmaani. Aiheen sensitiivisen ja luotettavan tutkimisen varmistamiseksi olen pyrkinyt käyttämään mahdollisimman neutraaleita käsitteitä sekä pyrkinyt tuomaan esille mahdolliset rajoitukset ja huomiot tutkielmaani liittyen.

4. KIELELLISET ERITYISKYSYMYKSET

Tässä luvussa käsittelen aineistoni pohjalta nousseita erityiskysymyksiä, jotka sosiaalityöntekijän olisi huomioitava ja tiedostettava koskien kieltä ja mahdollista kielimuuria hänen ja perheen välillä monikulttuurisissa lastensuojelun kohtaamisissa. Kielivaikeuksiin liittyvät huomiot toistuivat lähes jokaisessa artikkelissa. Näihin huomioihin liittyi myös usein tutkimusta tulkin kanssa työskentelystä. Nostan seuraavaksi esille kohtaamisissa huomioitavat ja fyysisen kaltoinkohtelun selvityksen kannalta oleelliset kielelliset erityiskysymykset. Aloitan tarkastelemalla yleisesti ainestoissa esiin nousseita kielimuuriin liittyviä erityiskysymyksiä, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan huomioita liittyen tulkin kanssa työskentelyyn.

4.1. Kielimuuri

Kielimuuri ja siitä johtuvat vaikeudet nousivat esiin lähes jokaisessa tutkimuksessa (Anis 2005; Earner 2007; Kriz & Skivenes 2009; Lewig ym. 2010; Alaggia ym. 2017; Maiter ym. 2017; Maiter ym. 2018; Sawrikar & Tu 2019; Robichaud ym. 2020). Kielimuuriin liittyen tutkimuksissa nousi esille maahanmuuttajaperheiden tietämättömyys lastensuojelusta ja sen käytännöistä, mikä johti siihen, että sosiaalityöntekijöillä kesti suhteen rakentamisessa perheen kanssa kauemmin (Earner 2007, 87; Alaggia ym. 2017, 477; Robichaud ym. 2020, 4). Puutteet kielitaidossa johtivat myös siihen, että perheillä ilmeni pelon tunnetta, kun sosiaalityöntekijät eivät saaneet tiedotettua perheille asioiden etenemisestä. Tilannetta ei helpottanut se, että myös dokumenttien lähettämässä asiakkaan omalla kielellä havaittiin puutteita. (Earner 2007, 81, 87.)

Kielivaikeuksien myötä sosiaalityöntekijöillä ilmeni myös hankaluuksia ja kyvyttömyyttä tarjota vanhemmille vanhemmuuteen liittyvää tukea, vaikka vanhemmat olisivat sitä tarvinneet ratkaistakseen perheessä vallitsevat lastensuojeluun johtaneet ongelmat (Lewig ym. 2010, 328). Yhdeksi syyksi tälle nostettiin pitkät odotuslistat sekä pitkät välimatkat, kun tuen tulisi olla asiakasperheen kielellä (Maiter ym. 2017, 170–171). Aineistosta nousi myös esille, että kielivaikeuksiin saatettiin vastata väärällä tavalla, esimerkiksi käyttämällä lasta tulkkina. Tämä koettiin erittäin ongelmalliseksi sekä sosiaalityöntekijöiden että lapsen kannalta, sillä näin ollen lapsi joutui kääntämään kivuliaitakin asioita vanhemman ja sosiaalityöntekijän välillä. (Earner 2007, 82.)

Kielivaikeudet saattoivat aineiston mukaan myös johtaa maahanmuuttajaperheissä perheriitoihin tai jopa lapsen kaltoinkohteluun. Tällä viitattiin havaittuun yhteyteen taloudellisten vaikeuksien ja lapsen kaltoinkohtelun välillä. Maahanmuuttajilla kielivaikeudet nähtiin yhtenä syynä taloudellisille vaikeuksille ja sitä kautta myös lapsen kaltoinkohtelulle. Kielivaikeudet johtivat usein alhaisempiin palkkoihin ja nämä alhaisemmat palkat taas johtivat taloudellisiin vaikeuksiin ja lähtömaassa totutun elintason menettämiseen. (Maiter ym. 2018, 33–34.)

Suurimpana ja tärkeimpänä apukeinona kielimuurin murtamiseen aineistossa nousi esille tulkkien käyttäminen vuorovaikutuksessa apuna (Earner 2007; Kriz & Skivenes 2009; Alaggia ym. 2017; Maiter ym. 2017; Sawrikar & Tu 2019).

4.2. Tulkin kanssa työskentely

Tulkin kanssa työskentelyyn liittyen aineistossa esitettiin hyötyjä, mutta myös joitakin haasteita. Parhaassa tapauksessa tulkin avulla perhe saattoi kokea, että sosiaalityöntekijä ymmärsi heitä ja heidän välillään vallitsi yhteys, kun taas huonoimmassa tapauksessa perhe ei halunnut jakaa asioitaan saman taustan omaavan tulkin läsnä ollessa (Maiter ym. 2017, 168). Tutkimuskysymyksiä kannalta tulkkien kanssa työskentely nousi vastaukseksi kielellisiin erityiskysymyksiin, mutta samalla näiden haasteiden myötä tulkkeihin liittyen nousi omat huomioitavat erityisyytensä. Aloitan tuomalla esille tulkkien tuomaa apua kielellisiin erityiskysymyksiin, kun selvitetään fyysisen kaltoinkohtelun ilmenemistä. Tämän jälkeen esittelen haasteet tulkkien kanssa työskentelyyn liittyen, jotka sosiaalityöntekijöiden olisi otettava työskentelyssään huomioon.

Aineistossa nousi esille, että tulkeista oli kääntämisen lisäksi hyötyä siinä, että he toimivat kulttuurien välisenä linkkinä tapaamisissa. Tulkkien avulla sosiaalityöntekijät saivat tapausten kannalta merkittävää tietoa perheen taustasta ja maailmankatsomuksesta. (Alaggia ym. 2017, 476; Maiter ym. 2017, 169.) Suurin hyöty tulkeista oli kuitenkin siinä, että perhe sai puhua itsevarmasti ja varmaksi kokemallaan kielellä, jolloin sosiaalityöntekijät saivat laajan ja tarkan kuvan perheen tilanteesta (Alaggia ym. 2017, 475; Maiter ym. 2017, 170). Lisäksi vuorovaikutuksen nähtiin ylipäättään helpottuvan tulkin myötä (Alaggia ym. 2017, 476). Aineistossa varsinkin lapsia haastatellessa tulkki nähtiin välttämättömänä apukeinona. Tässä viitattiin tapaukseen, jossa lasta ei ollut haastateltu lapsen omalla kielellä, jolloin tilanne oli jäänyt epäselväksi ja lopulta lapsi oli menehtynyt fyysisen pahoinpitelyn seurauksena. (Kriz & Skivenes 2009, 1358.)

Tulkkien tuomana haasteena aineistossa mainittiin tulkkien epätarkat tai jopa virheelliset tulkkaukset, jotka johtivat siihen, että sosiaalityöntekijöiltä saattoi jäädä pienemmät yksityiskohdat tapaukseen liittyen tietämättä (Kriz & Skivenes 2009, 1358; Maiter ym. 2017, 168). Esimerkkinä tällaisesta epätarkasta käännöksestä aineistossa tuotiin esille tilanne, jossa perhe oli vastannut sosiaalityöntekijälle useammalla lauseella, mutta tulkki oli kääntänyt koko vastauksen vain sanomalla ”kyllä”. Ongelmia ilmeni myös siinä, että perheille ei saatu selitettyä tilannetta kunnolla, koska tulkki ei ollut tottunut kääntämään sosiaalityön sanastoa. Tämän lisäksi tulkki hankaloitti perheen ja sosiaalityöntekijän välisen suhteen rakentumista, kun asioista puhuttiin ulkopuolisen henkilön avulla (Kriz & Skivenes 2009, 1358–1359.) Tietojen saaminen asiakasperheeltä vaikeutui heidän osoittaessaan epäluottamusta tulkin lisäksi myös sosiaalityöntekijää kohtaan. Tähän syynä saattoi olla tulkin kuuluminen perheen kanssa samaan yhteisöön, jolloin perheet pelkäsivät salassapidon puuttumista. Perheet myös välttelivät antamasta tietoja, joiden ei haluttu leviävän omaan yhteisöön.

Sosiaalityöntekijät saattoivat siis jäädä ilman välttämättömiä tietoja koskien lapsen ja perheen tilannetta. (Kriz & Skivenes 2009, 1360; Alaggia ym. 2017, 478.) Lastensuojelussa, ja varsinkin fyysistä kaltoinkohtelua selvitetessä, käydään läpi hyvinkin emotionaalisesti latautuneita ongelmia, jolloin perheen sitoutuminen voi monimutkaistua tulkin myötä (Alaggia ym. 2017, 475–476). Tähän monimutkaisuuteen vaikutti esimerkiksi roolien sekaantuminen, kun tulkin koettiin pyrkivän vaikuttamaan haastatteluun vähättelemällä perheen kotona tapahtunutta väkivaltaa tai pyrkivän yhteisymmärrykseen perheen kanssa. Näissä tilanteissa sosiaalityöntekijät kokivat tulkin edustavan perhettä. (Alaggia ym. 2017, 476; Maiter ym. 2017, 169.) Myös tapaamisten pituudet kasvoivat jopa kaksinkertaisiksi tulkin kanssa työskennellessä, kun asiat tuli sanoa aina kahdesti edestakaisin (Alaggia ym. 2017, 477; Robichaud ym. 2020, 4). Tähän liittyen nousi esille, että sosiaalityöntekijöillä ei ollut riittävästi aikaa tehdä päätöksiä, kun kokonaiskuvan saamisessa meni kauemmin. Sosiaalityöntekijöillä nousi myös esille pelko siitä, että alkuperäinen ja ensimmäinen kuva perheen tilanteesta saattoi olla virheellinen puutteellisen informaation vuoksi. (Kriz & Skivenes 2009, 1360–1361.)

Aineistossa nostettiin esille myös tapaamisten järjestämisen hankaluus, kun tapaamisissa tuli aina olla tulkki saatavilla (Alaggia ym. 2017, 477). Aina tulkkia ei saatu, jolloin aineistossa ilmeni naapurin tai perheenjäsenen hyödyntämistä tulkkina. Välillä sosiaalityöntekijät myös yrittivät parhaansa kommunikoidakseen perheen kanssa ilman tulkkia. Huolenaiheeksi kuitenkin nousi epävarmuus siitä, ymmärrettiinkö asiakasperhettä ja heidän tilannettaan oikein. (Maiter ym. 2017, 169.) Haasteena aineistossa nousi esille myös perheen rajalliset matalankynnyksen yhteydenottomahdollisuudet sosiaalityöntekijän suuntaan, sillä perhe olisi tarvinnut tulkkia voidakseen olla yhteydessä koskien omaa tapaustaan. Tämä nähtiin hyvinkin ongelmallisena juuri lastensuojelussa, sillä näin maahanmuuttajaperheiden ja lastensuojelun välille nähtiin syntyvän este, joka häytti tilanteen selvittämistä ja avun antamista. (Kriz & Skivenes 2009, 1359.)

Vastauskeinoina näihin haasteisiin aineistossa nostettiin esille sosiaalityöntekijöiden pätevyys kysyä oikeanlaista tulkkia ja myös valmistella tulkkia tapaamista varten. Aineistossa korostettiin sitä, että sosiaalityöntekijöiden tulisi muistaa painottaa tulkkia kääntämään sanatarkasti ja muistuttaa tapaamisten tiukasta salassapidosta. (Kriz & Skivenes 2009, 1363.) Tärkeänä esiin nousi myös muistutus siitä, että lapsia, naapureita tai perhetuttuja ei tulisi käyttää tulkkina missään olosuhteissa (Earner 2007, 87). Muita aineistosta esiin nousseita ratkaisuehdotuksia olivat työntekijöiden kouluttaminen tulkin kanssa työskentelyyn ja samalla tarkkojen ohjeiden luominen tähän työskentelyyn liittyen (Kriz & Skivenes 2009, 1364-1365; Alaggia ym. 2017, 480). Lisäksi aineistossa nousi esille ajatus tapaamisten pidentämisestä ja lisääjän antamisesta tapauksissa, joissa

tarvitaan tulkkia (Kriz & Skivenes 2009, 1363; Alaggia ym. 2017, 476). Näissä tulevat kuitenkin organisaation rakenteelliset tekijät vastaan, eikä kyse ole vain sosiaalityöntekijöiden toiminnasta.

5. KULTTUURISET ERITYISKYSYMYKSET

Tässä luvussa tuon esille aineistossa esiin nousseita kulttuurisia erityiskysymyksiä, jotka sosiaalityöntekijöiden tulisi huomioida. Kulttuurieroja ja tarvetta niiden huomioimiselle esiintyiikin laajalti aineiston tutkimuksissa. Fyysistä kaltoinkohtelua epäiltäessä esiin nousivat varsinkin lastenkasvatukseen liittyvät kulttuurien väliset erot. Usein näihin kulttuurieroihin liittyi myös erilaisia väärinymmärryksiä sekä kommunikaatiovaikeuksia. Kulttuurieroja ilmeni myös fyysistä kaltoinkohtelua käsiteltäessä, määriteltäessä ja siitä puhuttaessa. Aineistosta nousi esille myös sosiaalityöntekijöiden, osin jopa puutteelliset kyvyt vastata näihin tilanteisiin kulttuurienvälisen kompetenssin mukaisesti.

Aloitin tämän luvun käsittelemällä aineistosta esiin nousseita kulttuurieroja lastenkasvatukseen liittyen, jotka olivat johtaneet lastensuojelussa epäilyyn fyysisestä kaltoinkohtelusta. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan sosiaalityöntekijöiden kyvykkyyttä työskennellä kulttuurienvälisen kompetenssin mukaisesti näissä tilanteissa.

5.1. Lastenkasvatukseen liittyvät kulttuuriset erot ja niiden käsittely

Aineistossa lastenkasvatukseen liittyvät kulttuurien väliset erot nähtiin välillä syynä maahanmuuttajalapsen fyysiselle kaltoinkohtelulle tai kaltoinkohteluepäilylle. Aineistosta ilmeni, että joissain yhteisöissä fyysinen kurinpito on edelleen hyväksytty osa lasten kasvatusta, eikä vanhemmilla välttämättä ole tarpeeksi tietoa uuden kotimaan laeista tähän liittyen. Tämä johti ristiriitaan maan lakien ja totuttujen kasvatustapojen välillä. Vanhemmat kokivat samalla menettäneensä valtasuhteen lapseensa, mikä saattoi lisätä turhautumista ja konfliktin riskiä. (Lewig ym. 2010, 327.) Aineistossa vanhemmat eivät kokeneet pahoinpidelleensä lapsiaan, vaan he näkivät kuritustavat hyväksytyinä kasvatustapoina omasta lapsuudestaan. Esimerkiksi kädellä läimäisyä ja vyöllä lyömistä kuvailtiin osaksi omaan kulttuuriin kuuluvia kasvatustapojen. (Earner 2007, 78–79.)

Robichaudin ym. (2020, 5) tutkimuksesta ilmeni, että tällaiset kulttuuriset väärinymmärrykset liittyen lastenkasvatukseen olivat melko yleisiä, kun epäilynä oli lapsen fyysinen kaltoinkohtelu maahanmuuttajaperheessä. Tutkimuksesta ilmeni, että sosiaalityöntekijät kokivat kyseiset tapaukset

kaikista helpoimpina, sillä tapausten yleisyyden vuoksi heille oli vakiintunut ymmärrys hyväksytyjen ja ei-hyväksytyjen käytöstapojen eroista eri maissa. Aineistossa korostettiin tähän liittyen kotiin tarjottavan tuen antamista perheille, jotta he löytävät uudet vaihtoehtoiset ja hyväksyttävät kasvatukseen lapsilleen (Robichaud ym. 2020, 5). Lisäksi aineistossa suositeltiin kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi vanhemmille annettavaa tietoa vanhemmuudesta uudessa kotimaassa sekä tietoa maan laeista ja lastensuojelun roolista (Williams & Soydan 2005, 913; Lewig ym. 2010, 328–329). Lewigin ym. (2010, 38) tutkimuksessa esitettiin ratkaisukeinona lisäksi lasten ja vanhempien rohkaisemista puhumaan toisilleen tässä uudessa kulttuurisessa tilanteessa, sillä myös lasten rooli saattoi muuttua uuden kulttuurin myötä hieman. Maiterin ym. (2018, 35) tutkimuksessa tuotiin esille vanhemmille tarjottavan keskusteluavun tarjoaminen, esimerkiksi mahdollisuus puhua muiden vanhempien kanssa, joilla on ollut samanlaisia vaikeuksia uuden kulttuurin vaikutuksissa lastenkasvatukseen liittyen.

Aniksen (2005, 12) tutkimuksessa tuotiin kuitenkin esille toinen näkökulma, kun korostettiin kulttuurien välisiä eroja perheasioiden käsittelyssä. Tutkimuksessa eräs äiti ei halunnut mennä vanhempainryhmään keskustelemaan vaihtoehtoisista kasvatuksesta kaltoinkohteluepäilyyn synnyttyä, vaikka sosiaalityöntekijä näki vanhempainryhmään menemisen täysin normaalina suomalaisten tapojen mukaan ja jätti jopa huomiotta äidin näkökulman asiaan. Tutkimuksessa äidillä oli vankka näkemys siitä, että hänen kulttuurissaan perheasioista ei keskustella ulkopuolisten kanssa. (Anis 2005, 12.) Aineiston tutkimusten mukaan avun vastaanottamista voivat myös haitata häpeä lastensuojelun sekaantumisesta perheen asioihin. Häpeän määrä voi vaihdella kulttuurien välillä ja joissain yhteisöissä seurauksena voi pahimmassa tapauksessa olla jopa sosiaalinen hylkääminen ja eristys yhteisöstä. (Lewig ym. 2010, 328; Sawrikar & Tu 2019, 15.)

Fyysisen kurinpidon lisäksi kulttuurieroja lastenkasvatuksessa tuottivat lasten yksin jättäminen (Anis 2005, 11; Lewig ym. 2010, 327–328). Eräissä tutkimuksissa vanhemmat olivat esimerkiksi jättäneet lapset pidemmäksi aikaa yksin kotiin vanhemman sisaruksen kanssa ja olettaneet lasten pyytävän apua naapurista tarvittaessa. Tämä oli johtanut lastensuojelun väliintuloon ja epäilyyn lapsen laiminlyönnistä, vaikka vanhemmat eivät kokeneet toimineensa väärin. Olennaisena syynä tälle kulttuurisesti erilaiselle näkemykselle mainittiin erot yksilökeskeisten ja yhteisökeskeisten yhteisöjen välillä. (Lewig ym. 2010, 327–328.) Aniksen (2005, 8) tutkimuksessa havaittiin, että lastenhoitoon liittyen sosiaalityöntekijät ylläpitivät näitä merkityksiä ”normaalista” ja ”tavallisesta” omien kokemuksensa pohjalta, jotka taas perustuivat valtakulttuurissa vallitseviin näkemyksiin. Nämä näkemykset pohjasivat yksilökeskeisiin yhteisöihin (Anis 2005; Lewig ym. 2010). Näissä tilanteissa

sosiaalityöntekijöiden tulisi muistaa toimia kulttuurienvälisen kompetenssin mukaisesti ja seuraavaksi siirryinkin tarkastelemaan tätä tarkemmin.

5.2. Sosiaalityöntekijöiden kyvykkyys kulttuurienväliseen kompetenssiin

Aineiston tutkimuksissa nousi esille puutteita sosiaalityöntekijöiden kyvykkyudessa vastata maahanmuuttajaperheiden tarpeisiin kulttuurienvälisen kompetenssin avulla. Kulttuurierojen vallitessa tapaamisissa syntyi molemminpuolisia kulttuurisia väärinymmärryksiä perheiden ja työntekijöiden välille. Esimerkkinä aineistossa nousi esille eräs vanhempi, joka oli lyönyt lastaan tämän käyttäytyttyä koulussa huonosti. Vanhempi ei kokenut toimineensa väärin tilanteessa ja sosiaalityöntekijä oli selvityksessään jättänyt huomioimatta kulttuurisen näkökulman ja selityksen asiaan. Sosiaalityöntekijöiden toiminnan seurauksena vanhemmat kokivat, että heidät hiljennettiin vanhemman roolista, he tunsivat voimattomuutta ja hämmennystä instituutioiden toiminnasta sekä yleistä epävarmuutta. (Earner 2007, 79.)

Kulttuurienvälisen kompetenssin puute ilmeni aineistossa myös niin, että sosiaalityöntekijät loivat asiakkaista stereotyyppioita yksilöllisellä tasolla sekä myös kulttuuriin perustuen. Esimerkiksi perheen isän lyötyä lasta, sosiaalityöntekijät olettivat sen johtuvan vain isän kulttuurisesta taustasta, joka sallii lyömisen. (Williams & Soydan 2005, 910.) Tämä nähtiin aineistossa ongelmalliseksi, sillä kulttuurien toimiessa selityksenä ongelmille tai väkivallalle, kategorisoidaan samalla koko etninen ryhmä tämän kyseisen ongelman alle (Anis 2005, 16; Williams & Soydan 2005, 910–911). Aineistossa nousikin esille huomion kiinnittäminen siihen, että väkivalta voidaan helposti selittää kulttuurisena asiana silloin, kun perhe ei kuulu valtakulttuuriin. Väkivallan määrittelyssä on kyllä laadullisia eroja eri kulttuurien välillä, mutta ne tulisi ymmärtää osana kulttuurista tietoisuutta, muuten siirrytään rasismien puolelle. (Sawrikar & Tu 2019, 11.) Sosiaalityöntekijöiden tulisikin kyetä tasapainottelemaan tapauksiin vaikuttavien kulttuuristen sekä yksilöllisten tekijöiden ja myös kulttuuritietoisuuden ja eettisen arvioinnin välillä. Samalla tulisi olla tietoinen asiakkaan kulttuurista ja analysoida itsestäänselvyyksinä pitämiään olettamuksia ”normaalista” elämästä. (Anis 2005, 17.) Aineistossa eräs sosiaalityöntekijä huomauttikin, että tärkeää on tehdä vanhemmille selväksi maan normit, mutta samalla tulisi selvittää myös vanhempien näkemys lastenkasvatuksesta (Williams & Soydan 2005, 913).

Aineistossa viitattiin myös sosiaalityöntekijöiden tarpeeseen tarkastella kriittisesti kulttuurisuutta monikulttuurisissa sosiaalityön tehtävissä. Sosiaalityöntekijät saattavat herkästi selittää ongelmia

kulttuurilla, vaikka ongelmien taustalla olisi muitakin syitä, kuten merkittäviä rakenteellisia tekijöitä. (Williams & Soydan 2005, 917.) Earnerin (2007, 86) tutkimuksessa nostettiin esille maahanmuuttoprosessiin liittyvien tietojen ja vaikutusten sisällyttämistä kulttuurienväliseen kompetenssiin liittyvään opetukseen. Maahanmuuttoprosessin vaikutuksiksi mainittiin esimerkiksi vaikeudet työllistyä yhtä tasokkaaseen työhön, kuin lähtömaassa oli totuttu sekä yleinen pettymyksen tunne, kun elämä ei ollutkaan sellaista, kuin oli aluksi kuvitellut (Maiter ym. 2018, 32–33). Maiterin ym. (2018, 34) tutkimuksessa osoitettiin näiden maahanmuutosta seuranneiden haasteiden olleen joillekin perheille niin ylivoimaisia, että perhe joutui lopulta lastensuojelun kanssa tekemisiin. Kaltoinkohtelua selvitettäessä tulisi myös tiedustella perheeltä heidän muuttokokemuksestaan ja pyrkiä selvittämään mahdolliset stressitekijät siihen liittyen, jotka saattavat olla ongelmien taustalla (Maiter ym. 2018, 35).

Aineistosta kuitenkin ilmeni, että kulttuurienvälisen kompetenssin mukaan ottamista työskentelyyn haittasivat välillä rakenteelliset tekijät. Sosiaalityöntekijät toivat esille, että lastensuojelun apu on kehitetty niin, että normina on vain yksi kulttuuri, eli valtakulttuuri (Williams & Soydan 2005, 915). Työntekijöiden keskuudessa oli myös puutetta kulttuuritietoisuudesta sekä monikulttuurisessa kontekstissa toimimisesta (Williams & Soydan 2005, 914; Robichaud ym. 2020, 6).

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, kuinka maahanmuuttajalapsi ja hänen perheensä tulisi kohdata lastensuojelussa fyysistä kaltoinkohtelua epäiltäessä. Tähän liittyen tarkoituksena oli tuoda esille tapaamisissa huomioitavat erityiskysymykset sekä sosiaalityöntekijöiden tavat vastata näihin kysymyksiin. Erityiskysymykset, jotka sosiaalityöntekijöiden tulisi näissä lastensuojelun monikulttuurisissa kohtaamisissa ottaa huomioon, jakautuivat kielellisten ja kulttuuristen erityiskysymysten alle. Kielellisiin erityiskysymyksiin liittyen tärkeäksi nousi mahdollisen kielimuurin huomioiminen ja siihen vastaaminen (Anis 2005; Earner 2007; Kriz & Skivenes 2009; Lewig ym. 2010; Alaggia ym. 2017; Maiter ym. 2017; Maiter ym. 2018; Sawrikar & Tu 2019; Robichaud ym. 2020). Aineistossa tärkeimpänä vastauskeinona kielimuriin esitettiin tulkin käyttämistä tapaamisissa, mutta myös siihen liittyi tiettyjä hankaluuksia, jotka tulisi huomioida (Earner 2007; Kriz & Skivenes 2009; Alaggia ym. 2017; Maiter ym. 2017; Sawrikar & Tu 2019). Kulttuurisista erityiskysymyksistä tärkeäksi nousi lastenkasvatukseen liittyvät kulttuurierot (esimerkiksi Earner 2007). Näitä kulttuurisia erityiskysymyksiä tarkastellessa esiin nousi myös sosiaalityöntekijöiden osin puutteellinen kyvykyys vastata näihin kulttuurieroihin työskentelyssään

(esimerkiksi Williams & Soydan 2005). Näiden erityiskysymysten lisäksi huomionarvoista oli se, että aina kyse ei kuitenkaan ollut vain sosiaalityöntekijöiden toiminnasta, vaan myös lastensuojelun rakenteelliset tekijät tulivat vastaan joissain tilanteissa (Williams & Soydan 2005; Kriz & Skivenes 2009; Alaggia ym. 2017; Robichaud ym. 2020).

Tutkielman tulosten pohjalta vaikuttaa siltä, että lastensuojelun monikulttuurissa kohtaamisissa ilmenee joitakin puutteita. Lastensuojelua toteutettaessa ja lapsen osallisuutta edistettäessä on selvitettävä lapsen mielipide sekä kuultava häntä. Mielipidettä selvitettäessä on kuitenkin huomioitava, että lapselle ei voida antaa hänen kehitystään vaarantavia tietoja. (Lastensuojelulaki 417/2007, 20 §.) Mikäli lapsen ja sosiaalityöntekijän välillä vallitsee kielimuuri, voi lapsen osallisuus kaltoinkohtelua selvitettäessä vaarantua, kun riittävää tietoa ei saada kielivaikeuksien vuoksi. Earnerin (2007, 82) tutkimuksesta ilmeni, että lasta saatettiin joissain tilanteissa käyttää tulkkina tapaamisissa. Tämän voidaan taas nähdä tarjoavan näitä kehitystä vaarantavia tietoja lapselle. Nämä voivat johtaa lapsen epätasa-arvoiseen kohteluun, kun verrataan niihin lapsiin, joiden kanssa kielimuuria ei ole. Siksi tulkin käyttäminen lapsen ja myös koko perheen osallisuuden mahdollistamiseksi nousee tärkeäksi. Lastensuojelun tulisi myös tukea vanhempia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa erilaisten palveluiden ja tukitoimien avulla (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §). Myös näiden palveluiden ja tukitoimien toteuttamisessa kielimuuri voi nousta haasteeksi tai jopa esteeksi. Kielimuurin lisäksi on huomioitava, että eri kulttuureista tulevilla voi olla erilaisia käsityksiä asioista puhumisessa ja niiden selvittämisessä. Jos oikea-aikaisia palveluita ja tukitoimia ei saada myönnettyä perheelle, voi kaltoinkohtelun ennaltaehkäisy tulevaisuudessa hankaloitua. Oikea-aikaisten palveluiden ja tukitoimien myöntämiseksi on myös tärkeää, että sosiaalityöntekijät tiedostavat todelliset syyt kaltoinkohtelun taustalla, kuten kulttuurierot lastenkasvatuksessa. On kuitenkin tärkeää muistaa, että nämä erityiskysymykset eivät ole yksiselitteisiä, vaan niitä on pohdittava jokaisen perheen ja lapsen kohdalla yksilöllisesti. Niin kuin lastensuojelussa ja sosiaalityössä yleensäkin tehdään.

Tutkielmassa ilmeni huolestuttavan paljon puutteita sosiaalityöntekijöiden työskentelyssä kulttuurierojen kanssa. Lapsen kielellisen ja kulttuurisen taustan huomioiminen lapsen etua arvioitaessa on mainittu lastensuojelulaissakin (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §). Eri kulttuureista tulevat maahanmuuttajat eivät välttämättä itse tunne suomalaista lastensuojelujärjestelmää, jolloin heidän voi olla vaikeaa arvioida sen toteutumista. Tämän vuoksi sosiaalityöntekijöiden vastuu näissä monikulttuurisissa kohtaamisissa vahvistuu entisestään. Kulttuurienvälisen kompetenssin mukaan ottaminen ja siitä puhuminen olisi tärkeää, jotta monikulttuurisissa kohtaamisissa sosiaalityöntekijän

ja perheen kulttuurien välistä tasa-arvoa saataisiin edistettyä. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välillä vallitsee aina jonkinasteinen valtasuhde, mikä saattaa korostua entisestään sosiaalityöntekijän tullessa valtakulttuurista ja asiakkaan vähemmistöön kuuluvasta kulttuurista. Tämä saattaa vähentää perheen ja lapsen vaikutusmahdollisuuksia omaan tapaukseen liittyen ja lisätä epätasa-arvoa verrattuna muihin perheisiin ja lapsiin. Sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan yksin tähän pysty, vaan myös rakenteiden olisi muututtava niin, että lastensuojelussa tunnistettaisiin erilaiset kulttuurit, eikä vain yhtä valtakulttuuria. Myös sosiaalityöntekijöiden valmiuksia toimia kulttuurienvälisen kompetenssin mukaisesti tulisi vahvistaa ja edistää jo opintojen aikana.

Vastauksena tutkimuskysymykseeni voisi sanoa, että maahanmuuttajalapsi ja hänen perheensä tulisi kohdata samalla tavalla kuin muutkin lapset ja perheet. Kohtaamisissa tulisi aina pyrkiä toimimaan lapsen edun mukaisesti. Kuitenkin, jotta tämä olisi mahdollista, on kiinnitettävä huomiota näihin esille tuomiini erityiskysymyksiin, jotka tekevät kohtaamisista hieman erilaisia, kuin esimerkiksi kohtaamiset valtakulttuuriin kuuluvien lasten ja perheiden kanssa. Se monikulttuurisuuden tila, joka kohtaamisissa syntyy sosiaalityöntekijän ja perheen välillä heidän tullessa eri kulttuureista, tulisi pyrkiä tasoittamaan niin, että perhe saa tapaukselleen samanlaiset lähtökohdat, kuin valtakulttuurista tuleva perhe. Jos tavallisesti lastensuojelun kohtaamisissa voidaan ajatella, että tietyillä toimintatavoilla täytetään lastensuojelulain mukaiset vaateet, eivät nämä toimintatavat ole välttämättä riittäviä tai täysin oikeita lapsen ja perheen tullessa eri kulttuurista.

Näiden johtopäätösten ja myös koko tutkielman luotettavuutta vahvistaa aineiston monipuolisuus. Tutkimukset on tehty eri maissa ja niissä on tutkittu eri kulttuureista ja maista tulevia maahanmuuttajia. Samoja tuloksia kuitenkin esiintyi tutkimusten välillä. Tutkielman pohjana on ollut myös tutkimuksia, joissa kohderyhmänä ovat sosiaalityöntekijät sekä asiakkaat. Näin sosiaalityöntekijöiden toiminnasta on saatu tietoa hieman eri näkökulmista. Tutkielmassa on kuitenkin myös omat rajoituksensa. Olen tarkastellut maahanmuuttajia luokittelematta heitä lähtömaiden tai kulttuureiden mukaan. Tuloksia ei voida täten sokeasti määrittää koskevaksi jokaista maahanmuuttajaa, sillä kuten olen tutkielmassa aiemmin todennut, maahanmuuttajat ovat hyvinkin moninainen ryhmä. Tulokset antavat kuitenkin suuntaviivoja erityiskysymyksistä, joita maahanmuuttajaperheiden kanssa työskennellessä sosiaalityöntekijöiden tulisi ottaa huomioon. Toivon myös tutkielman herättävän siihen, että aiheesta tulisi tehdä jatkotutkimuksia ja sitä kautta myös vaikuttaa lastensuojelun kenttätööhön. Jatkotutkimuksia voisi kohdistaa ainakin maahanmuuttajalasten näkemyksiin ja kokemuksiin aiheesta. Monessa tutkimuksessa keskityttiin joko sosiaalityöntekijöiden tai vanhempien kokemuksiin ja näkemyksiin. Maahanmuuttajalasten ääni

olisi tärkeää saada myös kuuluviin, kun kyseessä on epäily lapseen kohdistuneesta fyysisestä kaltoinkohtelusta. Olisi myös tärkeää tehdä jatkotutkimusta lastensuojelun ja myös yleisesti sosiaalityön rakenteiden jäykkyydestä ja siitä, kuinka nämä rakenteet mahdollisesti hankaloittavat sosiaalityöntekijöiden työskentelyä monikulttuurisissa kohtaamisissa.

LÄHTEET

* Aineistolähde

*Alaggia, Ramona & Maiter, Sarah & Jenney, Angelique (2017) In whose words? Struggles and strategies of service providers working with immigrant clients with limited language abilities in the violence against women sector and child protection services. *Child & family social work* 22(1), 472-481.

*Anis, Merja (2005) Talking about culture in social work encounters: immigrant families and child welfare in Finland. *European Journal of Social Work* 8(1), 3-19.

Anis, Merja (2008a) Monikulttuurisuuden haasteita lastensuojelussa. *Finnish Journal of Ethnicity and Migration* 3(1), 48-51.

Anis, Merja (2008b) Sosiaalityö Ja Maahanmuuttajat: Lastensuojelun Ammattilaisten Ja Asiakkaiden Vuorovaikutus Ja Tulkinnat. Helsinki: Väestöliitto.

Anis, Merja (2012) Isäkuvat monikulttuurisissa lastensuojelun kohtaamisissa. Teoksessa Suvi Keskinen & Jaana Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) Monikulttuurisuuden sukupuoli: kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: University Press, 321-348.

Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology* 3(2), 77-101.

Crisp, Beth R. (2015) Systematic Reviews: A Social Work Perspective. *Australian Social Work* 68(3), 284-295.

*Earner, Ilze (2007) Immigrant families and public child welfare: barriers to services and approaches for change. *Child welfare* 86(4), 63-91.

Healey, Justin (2018) Child Protection. Thirroul, NSW: The Spinney Press.

Inkilä, Jaana & Helminen, Mika & Aalto, Pirjo & Paavilainen, Eija (2016) Moniammatillinen Yhteistyö Perheen Kanssa Lasten Kaltoinkohtelutilanteissa/Interprofessional Collaboration with the Family in Child Maltreatment Situations. *Hoitotiede* 28(3).

Kallio, Tomi J. (2006) Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. Hallinnon tutkimus, 18-28.

Katisko, Marja (2016) Kulttuurienvälinen kompetenssi sosiaalityössä. Teoksessa Maritta Törrönen & Kaija Hänninen & Päivi Jouttimäki & Tiina Lehto-Lunden & Petra Salovaara & Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 178-188.

Keskinen, Suvi & Vuori, Jaana & Hirsiaho, Anu (2012) Monikulttuurisuuden Sukupuoli : Kansalaisuus Ja Erot Hyvinvointiyhteiskunnassa. Tampere: University Press.

*Kriz, Katrin & Skivenes, Marit (2009) Lost in Translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families. The British journal of social work 40(5), 1353-1367.

Lastensuojelulaki 417/2007 Finlex <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> Viitattu 4.1.2021.

*Lewig, Kerry & Arney, Fiona & Salveron, Mary (2010) Challenges to parenting in a new culture: Implications for child and family welfare. Evaluation and Program Planning 33(3), 324-332.

*Maiter, Sarah & Alaggia, Ramona & Chan, Adrienne S & Leslie, Bruce (2017) Trial and error: attending to language barriers in child welfare service provision from the perspective of frontline workers: Language barriers in child welfare services. Child & family social work 22(1), 165-174.

*Maiter, Sarah & Stalker, Carol A & Alaggia, Ramona (2018) The Experiences of Minority Immigrant Families Receiving Child Welfare Services: Seeking to Understand how to Reduce Risk and Increase Protective Factors. Families in society 90(1), 28-36.

Pösö, Tarja (2011) Combatting child abuse in Finland: From family to child-centered orientation. Teoksessa Neil Gilbert & Nigel Parton & Marit Skivenes (toim.) Child protection systems international trends and orientations. New York, N.Y: Oxford University Press, 112-130.

*Robichaud, Marie-Joëlle & Pullen Sansfaçon, Annie & Poirier, Marie-Andrée (2020) Decision making at substantiation in cases involving racialized families: Child protection workers' perceptions of influential factors. Children and youth services review 110, 1-10.

Sawrikar, Pooja (2017) Working with Ethnic Minorities and Across Cultures in Western Child Protection Systems. London: Routledge.

*Sawrikar, Pooja & Tu, Wen-Jun (2019) Child protection, domestic violence, and ethnic minorities: Narrative results from a mixed methods study in Australia. PloS one 14(12), 1-15.

Skivenes, Marit & Barn, Ravinder & Kriz, Katrin & Pösö, Tarja (2014) Child Welfare Systems and Migrant Children: A Cross Country Study of Policies and Practice. Oxford: Oxford University Press, Incorporated.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> Viitattu 4.1.2021.

STM (2010) Älä lyö lasta! : Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:7. Helsinki: Yliopistopaino.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

*Williams, Charlotte & Soydan, Haluk (2005) When and How Does Ethnicity Matter? A Cross-National Study of Social Work Responses to Ethnicity in Child Protection Cases. The British journal of social work 35(6), 901-920.

THL (2020) Maahanmuuttajat lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelun käsikirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/maahanmuuttajat-lastensuojelun-asiakkaina> Viitattu 5.1.2021.

THL (2020) Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet> Viitattu 5.1.2021.

Tilastokeskus (2019) Maahanmuuttajataustaisten määrät ja osuudet alueittain, 1990-2019. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat. Helsinki: Tilastokeskus. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vu.px/ Viitattu 13.1.2021.

LIITTEET

Liite 1. Aineiston artikkelit

	Tutkimuksen tekijä(t), nimi ja julkaisutiedot	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä ja kohderyhmä	Keskeiset tutkimustulokset
1.	Alaggia, R. & Maiter, S. & Jenney, A. (2017) In whose words? Struggles and strategies of service providers working with immigrant clients with limited language abilities in the violence against women sector and child protection services. <i>Child & family social work</i> 22(1), 472-481.	Ymmärtää kielivaikeuksista johtuvia hankaluuksia lastensuojelussa Kanadassa. Varsinkin haavoittuvien ryhmien joukossa, kuten lapset, jotka ovat vaarassa joutua kaltoinkohtelun uhriksi.	Kvalitatiivinen tutkimus, fenomenologinen malli (lastensuojelusta kaksi kohderyhmää, joissa kymmenen työntekijää).	Tulkeista on hyötyä, mutta tulkit tuovat myös haasteita. Myös kulttuurisia pohdintoja ilmeni.
2.	Anis, M. (2005) Talking about culture in social work encounters: immigrant families and child welfare in Finland. <i>European Journal of Social Work</i> 8(1), 3-19.	Selvittää, kuinka ”kulttuurista” puhutaan lastensuojelun kohtaamisissa sosiaalityöntekijä n ja maahanmuuttajaperheen välillä Suomessa.	Kvalitatiivinen tutkimus, diskurssianalyysi (11 asiakasta eri taustoista ja yhdeksän sosiaalityöntekijää).	Kulttuuria käytettiin kolmella tavalla; selityksenä normaalille, selityksenä vaikeuksille vuorovaikutuksessa & työkaluna.
3.	Earner, I. (2007) Immigrant families and public child welfare: barriers to services and approaches for change. <i>Child welfare</i> 86(4), 63-91.	Selvittää maahanmuuttajavanhempien kokemuksia lastensuojelusta, tunnistaa esteet palveluille ja ajaa muutoksia eteenpäin Yhdysvalloissa.	Kvalitatiivinen tutkimus, haastattelu (kaksi kohderyhmää, joissa 11 maahanmuuttajavanhempaa eri taustoista).	Kohderyhmät nostivat esiin työntekijöiden puutteellisen tiedon maahanmuuttajastatuksesta, molemminpuoliset kulttuuriset väärinymmärrykset ja kielivaikeudet.

4.	Kriz, K. & Skivenes, M. (2009) Lost in Translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families. The British journal of social work 40(5), 1353-1367.	Tuoda esille haasteet, joita lastensuojelun sosiaalityöntekijät kohtaavat Norjassa ja Englannissa, kun työskennellään perheiden kanssa, jotka eivät ole sujuvia kielen kanssa.	Kvalitatiivinen tutkimus, haastattelu (53 sosiaalityöntekijää).	Työntekijöiden tulisi osata valmistella tulkkia tapaamisiin, työntekijöille koulutusta tulkin kanssa työskentelyyn & huomioitava tapaamisiin kuluva enemmän aikaa.
5.	Lewig, K. & Arney, F. & Salveron, M. (2010) Challenges to parenting in a new culture: Implications for child and family welfare. Evaluation and Program Planning 33(3), 324-332.	Tuoda esille haasteita liittyen pakolaisvanhempain olemiseen Australiassa ja nimetä strategioita lastensuojeluun joutumisen ennaltaehkäisyksi.	Kvalitatiivinen tutkimus, haastattelu (55 lastensuojelun ammattilaista ja 130 pakolaistaustaista).	Haasteiksi nousivat jännitteet Australian lakien, kulttuuristen normien ja perinteisen vanhemmuuden välillä sekä vanhemmille annettavan tuen puute vanhemmuuteen liittyen.
6.	Maiter, S. & Alaggia, R. & Chan, A.S. & Leslie, B. (2017) Trial and error: attending to language barriers in child welfare service provision from the perspective of frontline workers: Language barriers in child welfare services. Child & family social work 22(1), 165-174.	Tarkoituksena ymmärtää asiakassuhteen rakentamista ja palveluiden tarjoamista vähemmistökulttuuriin kuuluville, kun asiakkaalla on kielivaikeuksia Kanadassa. Tarkoituksena myös tuoda esille parannuskeinoja tähän.	Kvalitatiivinen tutkimus, haastattelu (30 lastensuojeluntyöntekijää).	Ilmeni luottamusongelmia, suhteen rakentamiseen liittyviä ongelmia ja roolien sekaantumista. Tulkit olivat hyödyllisiä tulkkauksen lisäksi toimimalla kulttuurien välisenä linkkinä. Koulutusta tulkin käyttöön ja organisaation velvoite edistää sitä.
7.	Maiter, S. & Stalker, C.A. & Alaggia, R. (2018) The Experiences of Minority Immigrant Families Receiving Child Welfare Services: Seeking to Understand how to Reduce Risk and Increase Protective Factors. Families in society 90(1), 28-36.	Tarkoituksena ymmärtää maahanmuuttajaperheiden kokemat stressitekijät lastensuojelun väliintuloissa ja tuoda esille palveluita, jotka maahanmuuttajaperheet kokevat hyödyllisiksi/epähyödyllisiksi Kanadassa.	Kvalitatiivinen tutkimus, pitkä haastattelu (20 maahanmuuttajavanhempaa).	Esiin nousivat yksinäisyys, pettymys, toivottomuus sekä taloudelliset ja kielelliset vaikeudet.

8.	Robichaud, M. & Pullen Sansfaçon, A. & Poirier, M. (2020) Decision making at substantiation in cases involving racialized families: Child protection workers' perceptions of influential factors. <i>Children and youth services review</i> 110, 1-10.	Tarkoituksena tuoda esille päätöksentekoon vaikuttavat tekijät lastensuojelussa, kun asiakkaana on maahanmuuttajaperhe Kanadassa.	Kvalitatiivinen tutkimus, puolistrukturoitu haastattelu (18 lastensuojeluntyöntekijää).	Päätöksentekoon vaikuttivat viivästykset, kyky informoida ja opettaa perheitä, ilmoitetun kaltoinkohtelun tyyppi, valmius työhön sekä maahanmuuttajaperheiden ja työntekijöiden asenteet.
9.	Sawrikar, P. & Tu, W. (2019) Child protection, domestic violence, and ethnic minorities: Narrative results from a mixed methods study in Australia. <i>PloS one</i> 14(12), 1-15.	Tarkoituksena selvittää, mistä lastensuojeluntyöntekijöiden tulee olla tietoisia, jotta he voivat kohdata parhaalla mahdollisella tavalla etniseen vähemmistöön kuuluvat lapset ja perheet, jotka ovat kohdanneet perheväkivaltaa Australiassa.	Kvalitatiivinen/kvantitatiivinen ("mixed methods") tutkimus, puolistrukturoitu haastattelu (29 etniseen vähemmistöön kuuluvaa asiakasta ja 17 lastensuojeluntyöntekijää).	Etniseen vähemmistöön kuuluvien perheiden kokemukseen lastensuojelusta vaikuttivat kulttuurisista asioista perheen nimen suojeleminen, perheen yhtenäisyys sekä rasismi.
10.	Williams, C. & Soydan, H. (2005) When and How Does Ethnicity Matter? A Cross-National Study of Social Work Responses to Ethnicity in Child Protection Cases. <i>The British journal of social work</i> 35(6), 901-920.	Tarkoituksena selvittää huomioivatko sosiaalityöntekijät Tanskassa, Saksassa, Ruotsissa ja Iso-Britanniassa etnisyyden heidän arvioissaan ja väliintuloissaan, jos kyllä niin miten.	Kvalitatiivinen/kvantitatiivinen ("mixed methods") tutkimus, kyselylomake sähköpostin kautta (201 sosiaalityöntekijää Ruotsissa, 133 Tanskasta, 201 Saksasta, 178 Iso-Britanniasta).	Universalismin logiikka vähentää "erilaisuuden" tunnustamisen merkitystä lapsen pahoinpitelyä koskevissa tapauksissa. Ajatus universaaleista tarpeista ja oikeuksista lapsille on oikein, mutta voi johtaa länsimaisten tapojen suosimiseen.